

POSUDOK OPONENTA

Téma: Tradičná rómska kultúra – mýtus, či realita?

(Reflexia diela Samuela Augustiniho ab Hortis „Zigeuner in Ungarn“ v kontexte pomáhajúcich profesií)

Typ záverečnej práce: habilitačná práca

Autor: PhDr. Michal Kozubík, PhD.

Oponent: doc. PhDr. Stanislav Matulay, PhD. mim. prof.

VŠZaSP sv. Alžbety n.o. Bratislava

K úvodu

Kladne hodnotím:

- odvahu autora odvolávať sa na Bibliu,
- metaforu „neokresané dobro“.

Záporne hodnotím:

- s.8 – (Lv, 19,18) – v Novom zákone sa Lv nevyskytuje – iba Lk, čo znamená Evanjelium podľa Lukáša), a s 8 – nie „lúmen“, ale „lumen“,
- s. 8 – nesúhlasím s autorom, že „rómska kultúra segregovaných osád na východnom Slovensku je nepopísaným listom“, prácu Horváthovej Cigáni na Slovensku (1964) uznávam ako priekopnícku, ale rovnako nemožno ignorovať ani prácu E. Davidovej Bez kolíb a šiatrov z roku 1965;

1 Rómska kultúra

1.1 Kultúra Rómov optikou výskumu

Kladne hodnotím:

- opieranie sa autora pri svojom kvalitatívnom výskume o Hendla, Gavoru a pod,
- rozsah zozbieraného empirického materiálu (s. 17),
- odkazy na zahraničné štúdie a pramene, (Harrington, Gertz, s. 19), ako aj snahu autora o komplexný pohľad na problematiku kultúry i jej výskum (Weber, s. 22).

Polemické poznámky:

- na s. 15 autor uvádza vybrané mená romológov (Stojka, Pivoň, Jakoubek, Hirt, Horváthová), pri všetkej úcte k menovaným pánom mne osobne medzi nimi, a to z hľadiska významnosti, opäť hneď po mene Horváthová, (toto meno malo byť na začiatku) chýba meno Eva Davidová, ktorá je žijúcou legendou československej ale aj európskej a svetovej romológie;

1.2 Typológia rómskej kultúry

Kladne hodnotím:

- ponúknuté typológie,
- popis tradičnej rómskej kultúry,
- popis rómskej kultúry na národnej úrovni.

Polemické poznámky:

- popis kultúry prímestských častí („rómskych štvrtí“), kde musím konštatovať, že posledne menovanej venoval autor najmenej pozornosti, čo dosť dobre nechápem;
- v tejto časti textu som očakával rozbor (čiže empirickú analýzu) stavu kultúry na Luníku IX, prípadne v „čiernom meste v Rimavskej Sobote“ a pod., nehovoriac o tom, že autor v podnadpise sľúbil čitateľom text o kultúre prímestských častí („rómskych štvrtí“), ale nakoniec ostal len pri niekoľkých všeobecných poznámok o „kultúre biedy“, čo je len drobným výsekom z bohatej problematiky kultúry, tak ako ju autor charakterizoval vyššie v texte svojej práce,
- nakoniec mám ešte vážne pochybnosti o presnosti tvrdení autora, ktorí na s. 33 uvádza, že olašskí Rómovia žijú na juhu a západe Slovenska a Rumungri na východe Slovenska; pravda je podľa mňa taká, že rozdiel medzi týmito subetnikami je nielen z pohľadu široko poňatej kultúry a vzťahu k ich rómstvu, ale aj v ich počte; presné údaje nie sú k dispozícii, ale odhadom je olašských Rómov (vlastike Roma) z celkového počtu Rómov, len asi 10-15%, pričom z hľadiska priestorového žijú v diasporách, napr. na východnom Slovensku v okolí Prešova a Košíc, na západnom Slovensku v Nitre a okolí a pod. (viď napr. Davidová, E. Romano drom. (2004, s.25)

1.3 Postavenie Rómov na Slovensku

Polemické poznámky:

- v prvom rade musím skonštatovať, že daná subkapitola sa vymyká obsahu prvej kapitoly, ktorá nesie názov Rómska kultúra, a teda sľubuje, že sa bude zaoberať rómskou kultúrou – v skutočnosti sa v nej autor zaoberá úplne inými vecami, a k samotnej problematike kultúry sa dostáva veľmi stručne až na poslednej strane tejto subkapitoly, čiže na s. 41,
- nakoniec, na s. 39, autor uviedol niekoľko údajov o likvidácii Rómov v rokoch druhej svetovej vojny v rôznych krajinách, pýtam sa: Nie je pravdou, že na Slovensku boli straty Rómov (opäť, čiže rovnako ako v 16. a 17. storočí) najnižšie, čo nakoniec dokazuje aj ich súčasný najvyšší percentuálny pomer, vzhľadom k ostatnému obyvateľstvu Slovenska?

2 Rómovia a ich život v podtatranskom regióne

Polemické poznámky:

- názov kapitoly: Rómovia a ich život v podtatranskom regióne signalizuje, že autor sa odkláňa od názvu práce Tradičná rómska kultúra – mýtus, či realita? Pojem „život Rómov“ je určite širším pojmom, ako pojem „kultúra Rómov“, z čoho vyplýva, že zameranie danej kapitoly je širšie, ako zameranie celej práce,
- alebo to mám chápať tak, že autor je presvedčený, že bez podrobného popisu sociálnych dávok, sa o rómskej kultúre písať nedá?
- okrem toho mi ešte pri uvedených klasifikáciách na s. 42, chýbajú závažné zdroje, a to Davidová, E. Bez kolíb a šiatrov. (1968 –s. 42) a Dubayová, M. Rómovia v procesoch kultúrnej zmeny. (2001, s. 29-33)

2.1 „Mestskí“ Rómovia (Poprad)

Kladne hodnotím:

- popis rómskej kultúry a uvedené empirické dáta (osobitne s. 44, 45, 47, 48,)

Polemická poznámka: ako som už uviedol, napr. s. 46, ako aj časť ďalšieho textu už nie je o kultúre, popis sociálnych dávok na s. 52 až 56 – to je síce o živote, ale nie o kultúre, ako znie prísľub nadpisu celej práce.

2.2 Život na okraji obce (Kravany)

- detto ako pri subkapitole 2.1,

2.3 Pohľad spoza plotu (Hranovnica)

- detto ako pri subkapitole 2.1,

3 Reflexia diela Samuela Augustiniho ab Hortisa „Zigeuner in Ungarn“ v kontexte pomáhajúcich profesií

Kladne hodnotím:

- pokus autora aplikovať schému Rutchu a Falla na rómsku kultúru (s.75),
- kvalitatívne dáta získané v teréne a uvedené v jednotlivých subkapitolách tejto kapitoly.

Polemické poznámky:

- špecifické životné stratégie v osadách (s. 75) nie sú podľa mňa otázkou rozdielnych kultúr, ako naznačuje autor, ale otázkou rozdielnych modelov filozofie života a myslenia.

4 Tradičná rómska kultúra – mýtus či realita?

4.1 Zhrnutie výsledkov

Kladne hodnotím:

- časť autorom formulovaných záverov.

Polemické poznámky:

- **do záverov o výchove** autor nepreniesol zistenie o negatívach kolektívnej výchovy realizovanej v prostredí marginalizovaných osád, a rovnako ako aj v texte (s. 71 a ďalej) nedokázal dostatočne zhodnotiť fakt víťazstva trhového systému a postmodernej spoločnosti, ktorej negatívom je práve ničenie autority rodičov a starších ľudí, čo sa prenáša z majority aj na rómsku minoritu,
- **charakter – empatia** – považujem za normálne, že romológovia píšú o Rómoch hlavne kladne, ale tvrdenie o ich empatii je silne prehnané; napríklad hlučné správanie na ulici, nočné bašavely a zdevastované činžiaky a kopy odpadkov v ich okolí (aj v Partizánskom kde momentálne bývam, o východnom Slovensku nehovoriac) autorovu hypotézu o empatii Rómov príliš nepotvrdzujú – pretože všetky tieto javy, ktoré iritujú majoritu sú v podstate skutočne na vyššej rovine hlavne otázkou empatie

- **prirodzené schopnosti a zručnosti** – autor by mal viac vážiť slová, „dobrí v prírodných vedách“ to nie je dobrý príklad, mohol by autor menovať niekoľkých prírodovedcov – Rómov?
- **literatúra a nadanie na vedu** – v prvom rade nie je šťastné, že autor spojil dve veci, ktoré spolu nemusia súvisieť, ďalej nezaujímam o čítanie, je kontraindikáciou k získaniu vedeckej kvalifikácie, a napokon autor ani konkrétne príklady rómskych vedcov neuvádza,

4.2 Terénna sociálna práca v rómskych komunitách

- stručnosť textu tejto poslednej subkapitoly, napriek tomu, že ide o problematiku, kde možno čerpať z literatúry i z vlastných skúseností vyvoláva dojem, že autorovi už možno došiel dych, alebo skončil vymedzený čas a možno i oboje naraz.

Záverečné (polemické) poznámky:

- Podľa autora spolužitie rómskej kultúry a kultúry majority (s. 75) „tkvie v rešpekte, čestnosti a etike“; s tým možno len súhlasiť, ja k tomu ešte dodávam, že tento problém má aj rómska minorita, pretože tú čaká zrieknutie sa starej tradície, ktorá za najvyšší prejav rómskej odvahy a šikovnosti pokladá oklamanie a okradnutie – povedané jazykom autora – gadža. Mimochodom k verejnému zrieknutiu sa tohto významného stĺpu rómskej filozofie života a myslenia sa zatiaľ neodhodlali ani rómske elity, nie to ešte rómske masy.
- Už som to uviedol, ale ešte raz zdôrazňujem, že z hľadiska kvality, čiže dôležitosti a významu zdrojov mi v takejto práci rozhodne chýbajú nasledovné (pôvodné) zdroje:

DAVIDOVÁ, Eva. 1965. *Bez kolíb a šiatrov*. Košice: Východoslovenské nakladateľstvo, 1965

DUBAYOVÁ, Mária. 2001. *Rómovia v procesoch kultúrnej zmeny*. Prešov: FFPU, 2001. ISBN 80-8068-059-0

Za významný zdroj považujem tiež Slovenský národopis 1- 36 – 1988, ktorý je celý zameraný na rómsku problematiku a obsahuje články Horváthovej, Davidovej, Nečasa, a pod.

Okrem toho by som toho by som od takejto práce očakával použitie aj takých, relatívne neznámych, ale podľa mňa závažných zdrojov, ako napr.:

- **MATHÉ, R. (ed.) Nové Zámky: Psychoprof, 1992. *Hlubockého úvod do psychiatrickej romológie***. (autorovi by sa hodila k subkapitolám 3.9 O charaktere Rómov a 3.14 O šikovnosti Rómov vo vojenskej službe a možno i subkapitole 3.2 O výchove Rómov
- ***Práce mezi cikánským obyvatelstvem*. Praha: ÚPV Edice časopisu Národní výbory, 1958** (tento dokument je aj odbornej verejnosti skoro úplne neznámy – vznikol totiž na celoštátnom akcii o cigánskej otázke a to 20. novembra 1958, (pripomínam, že zákon č.74/ 1958 Zb. bol vyhlásený iba pár dní predtým, a to 11. novembra 1958;

- súčasne už pred platnosťou zákona vydali ministerstvo vnútra, školstva a zdravotníctva vykonávacie vyhlášky, ktoré zakotvovali riešenie ubytovacích kapacít rómskych rodín, školskej dochádzky ich detí, pracovných miest ich rodičov, bola rozvinutá obrovská akcia, s nákladom mnohých miliónov korún, kde boli očkovaní všetci Rómovia, všetci prešli röntgenovaním - pokiaľ sa zistili akékoľvek zdravotné problémy boli okamžite preliečení, na túto akciu boli nasadené množstvo lekárov, zdravotných sestier a dobrovoľníkov z radov Červeného kríža;
- Myslím si, že k vzťahom majority a rómskej minority neprospieva zdôrazňovanie toho, že podstatou zákona 74/1958 bolo hlavne to, že majorita za pomoci ozbrojenej sily, odobrala, často aj brutálne, kolesá kočovým vozom cigánov, čím ukončila ich kočovanie, a súčasne zatajovanie, či bagatelizovanie dobrých úmyslov, ktoré vydanie tohto zákona podnietili. (zmienku o týchto sprievodných nariadeniach vid' Davidová, E. 1965, s. 41-42).
- Nakoniec ma ešte udivuje dôkladnosť, s akou sa autor vyhol čerpaniu zo zborníkov z vedeckých konferencií z voľakedajšej Katedry rómskej kultúry, z pracoviska v Spišskej Novej Vsi, zo svojho súčasného pracoviska, ale napríklad aj celej mohutnej série zborníkov z vedeckých konferencií (spolu) organizovaných Hnutím R. Ale to nie je polemická poznámka, to je len konštatácia.

Záver

Na základe tohto, že kladné charakteristiky a prednosti danej práce prevažujú nad jej nedostatkami **odporúčam danú prácu na obhajobu,**
 A po jej úspešnom obhájení pred komisiou **udelenie vedecko-pedagogickej hodnosti docent.**

V Partizánskom, 6.5.2014

doc. PhDr. Stansilav Matulay, PhD., mim. prof.
 VŠZaSP sv. Alžbety, n.o. Bratislava